

Dr Aldona Chachlikowska
Dr Artur Jazdon
Biblioteka Uniwersytecka
w Poznaniu

Biblioteka – rocznik Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu – tradycja i współczesność*

Rocznik *Biblioteka* jest redagowany i wydawany przez pracowników Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. Obok niego Biblioteka systematycznie publikuje następujące serie wydawnicze: *Prace Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu*; *Spisy Zawartości Prasy Wielkopolskiej*, *Antiquitates Minutae*, *Libri librorum* oraz *Diariusze Staropolskie*. Ponadto, poza tymi cyklami, ukazują się samodzielne wydawnictwa zwarte, prezentujące obszerniejsze z reguły opracowania (np. katalogi inkunabułów czy zbiorów masońskich, zestawienia bibliograficzne). Informacja ta jest ważna, gdyż pozwala nam zaprezentować założenia programowe i cele stawiane przed wskazanym czasopismem, w kontekście innych wydawnictw Biblioteki Uniwersyteckiej.

Aktualna edycja rocznika Biblioteki Uniwersyteckiej - *Biblioteka* wydawana jest od 1997. Pomyślana została jako kontynuacja czasopisma pod tym samym tytułem ukazującego się w latach 1960-1970, redagowanego przez pracowników Biblioteki Głównej UAM, a wychodzącego w serii *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza*. Aby zaakcentować tę ciągłość, nowy i różniący się od poprzednika zarówno formą, jak i rozszerzonymi założeniami programowymi rocznik otrzymał podwójną numerację. Tom pierwszy opatrzono numerem 1, zaś trwanie tytułu zaakcentowane zostało podanym w nawiasie kolejnym numerem całości. Ostatni więc rocznik, za rok 2009, nosi numer 13(22).

Nie licząc drobnych wydawnictw opublikowanych w okresie międzywojennym, dzieje rocznika rozpoczynają zorganizowaną działalność wydawniczą Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu, nieco później (1963 rok) wydana zostaje pierwsza pozycja zwarta z kontynuowanej do dzisiaj serii *Prace Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu*.

* Artykuł opublikowany został w monografii *Czasopisma naukowe bibliotek, archiwów, muzeów. Tradycje – role – perspektywy*. Red. Agnieszka Królczyk, Biblioteka Kórnicka Polskiej Akademii Nauk, Kórnik 2010, s. 11 - 19

Pierwsza edycja *Biblioteki*, redagowana pod kierunkiem naukowym prof. dra hab. Stanisława Kubiaka, w trakcie swojego dziesięcioletniego istnienia nie przeszła zasadniczych przemian ani w zakresie poruszanej problematyki ani szaty graficznej. Zeszyty od numeru 1 do 7 nie miały wyodrębnionych działów. Poruszana w czasopiśmie problematyka to bibliotekarstwo, często w kontekście macierzystej biblioteki, czytelnictwo, literatura piękna, prezentacja najciekawszych obiektów ze zbiorów Biblioteki. Pokażną część poszczególnych zeszytów stanowiły rozmaite katalogi, zestawienia i spisy zawartości. Na podkreślenie zasługuje fakt, że właśnie na łamach *Biblioteki* ukazały się pierwsze katalogi materiałów ikonograficznych przechowywanych w Bibliotece. Od numeru 8 zawartość *Biblioteki* dzielona była na działy. W zeszycie 8 na dwa: *Aktualna problematyka bibliotekarstwa w Wielkopolsce* i *Zagadnienia historii książki i biblioteki*. W zeszycie 9 (ostatnim pierwszej edycji) na trzy: *Zagadnienia bibliotekoznawcze*; *Z życia bibliotek wyższych uczelni miasta Poznania w 1968 roku* i *Informacja o zbiorach własnych Biblioteki UAM*. Autorami prac zamieszczanych w kolejnych rocznikach byli w tym okresie, właściwie wyłącznie, pracownicy Biblioteki Uniwersyteckiej, co w pewien sposób ograniczało zakres poruszanej problematyki, a także krąg jego ewentualnych odbiorców. Cechą charakterystyczną tych pierwszych zeszytów było publikowanie w każdym z nich stosunkowo małej liczby materiałów. Zdarzały się tomy zawierające 1-3 obszernie z reguły artykuły, co bardziej zbliżało rocznik swym charakterem do wydawnictwa zbiorowego. Na podkreślenie natomiast zasługuje fakt istnienia, w ówczesnym środowisku bibliotekarzy naukowych, potrzeby dzielenia się w formie drukowanej doświadczeniami w zakresie warsztatu bibliotekarskiego, a także informowania środowiska (głównie uniwersyteckiego) o zasobach wielkopolskich bibliotek naukowych w tym przede wszystkim uczelnianej księżnicy.

W obrębie omawianej edycji zewnętrznym najlepiej prezentował się numer pierwszy *Biblioteki* przygotowany drukiem offsetowym. Wszystkie kolejne zeszyty wydano techniką małej poligrafii. W tym czasie rocznik ukazywał się w stosunkowo niewielkim nakładzie, a rozprowadzany był przede wszystkim drogą wymiany krajowej i zagranicznej. Praktycznie trudno go było pozyskać drogą kupna. Warto dodać, że dopiero ostatnie tomy posiadały przydzielony przez Bibliotekę Narodową numer ISSN. Całość wspomnianego wyżej materiału dostępna jest dla czytelników w Czytelnicy Bibliologicznej Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu oraz na platformie Wielkopolskiej Biblioteki Cyfrowej.

Kontynuacją „starej” *Biblioteki* jest wydawana od 1997 roku nowa edycja czasopisma, które przejęło tytuł, tradycję i zadania poprzedniczki. Pierwszy jego tom opublikowano pod

zmienionym nieco tytułem: *Biblioteka. Materiały i Informacje Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu*. Miał podkreślać charakter materiałów umieszczanych na jego łamach, a także zasadniczo wskazywać grono potencjalnych autorów. Począwszy od numeru drugiego wrócono do obowiązującego wcześniej tytułu rocznika. Uznano bowiem, czego słuszność potwierdziły następne lata, że błędem byłoby zamykanie się tylko na autorów z grona pracowników Biblioteki czy też nielicznych innych, pracujących na bazie materiałów w niej zgromadzonych, opisujących w swych artykułach wyłącznie zbiory Biblioteki Uniwersyteckiej, problemy organizacyjne czy analizy związane z jej funkcjonowaniem.

Obecnie profil czasopisma obejmuje problematykę dotyczącą zagadnień zarówno współczesnego bibliotekarstwa, bibliologii, informacji naukowej i dokumentacji oraz prasoznawstwa, regionalistyki, a także historii bibliotek, dziejów książki i zbiorów bibliotecznych. Rocznik na swoich łamach prezentuje także interesujące biblioteki i rozwiązania stosowane w naukowym bibliotekarstwie zagranicznym. W każdym tomie odnajdziemy stałe działy: Artykuły, Miscellanea, Przekłady, Recenzje i Sprawozdania z działalności Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. Artykuły opatrzone są abstraktami w języku polskim i angielskim oraz słowami kluczowymi. Na język angielski tłumaczony jest także spis treści. Materiały mogą być ilustrowane zdjęciami w wersji czarno – białej. W chwili obecnej roczniki od roku 1997 do roku 2006 w pełnej wersji dostępne są na platformie Wielkopolskiej Biblioteki Cyfrowej. Na stronie [www Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu](http://www.Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu) znajdują się natomiast spisy treści wszystkich roczników czasopisma od 1997 roku, a egzemplarze umieszczone w WBC można przeglądać poprzez bezpośredni link. Problem szerokiego dostępu, na zasadzie Open Access czy w repozytorium instytucjonalnym uczelni jest przez nas rozumiany na zasadzie korzyści dla publikujących w czasopiśmie autorów. Artykuły opatrzone odpowiednim aparatem naukowym (abstrakty w języku angielskim oraz słowa kluczowe) są wówczas indeksowane przez profesjonalne przeglądarki (m.in. Google Scholar, Alta Vista, Scirus, Google Book Search) i informacja o nich dotrzeć może do bardzo szerokiego grona zainteresowanych użytkowników. Wychodząc z założenia, że nigdy dosyć informacji na tematy naukowe rozważamy umieszczenie ostatnich oraz bieżącego tomu *Biblioteki* w uniwersyteckim repozytorium dziedzinowym AMUR realizując w ten sposób sugestię władz Uniwersytetu im. A. Mickiewicza, które zalecają upowszechnienie w powyższy sposób wszystkich wydawanych przez jednostki uczelni czasopism.

W kontekście informacji przytoczonej w pierwszej części, a dotyczącej zawartości rocznika za lata 1960-1970, wskazać należy, że zasadniczą różnicą jest brak publikowania na łamach obecnie wydawanych tomów, katalogów czy obszerniejszych zestawień

bibliograficznych. Te bowiem zostały z niego wyłączone i wydawane są w ramach wyżej wspomnianych innych, cyklicznie publikowanych przez Bibliotekę, wydawnictw.

Czasopismo ma charakter ogólnopolski. Zespół redakcyjny *Biblioteki* przyjął jako założenie, aby przynajmniej połowa zamieszczanych na łamach rocznika artykułów pochodziła z innych niż poznański ośrodków naukowych. Wpłynąć to ma na uczynienie z *Biblioteki* tytułu nie tylko o bardziej zróżnicowanym charakterze, ale i wyższym poziomie merytorycznym. Temu służy też fakt poddawania *Biblioteki*, od ponad pięciu lat, ocenie niezależnych recenzentów zewnętrznych. Recenzje przygotowywali wybitni znawcy problematyki, a wśród nich: prof. dr hab. Ryszard Marciniak z Biblioteki Poznańskiego Towarzystwa Przyjaciół Nauk, prof. dr hab. Jacek Wojciechowski z Uniwersytetu Jagiellońskiego, prof. dr hab. Piotr Nowak i prof. dr hab. Mirosław Górny z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, prof. dr.hab. Jan Sójka z Uniwersytetu Ekonomicznego, prof. dr hab. Ryszard Nowicki z Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego w Bydgoszczy. Odbiorcami *Biblioteki* są przede wszystkim pracownicy bibliotek akademickich, bibliotekarze zatrudnieni w większych bibliotekach publicznych, pracownicy i studenci instytutów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa i inne zainteresowane wskazaną problematyką osoby. W odróżnieniu od pierwszych roczników, *Biblioteka* rozpowszechniana jest obecnie na drodze prenumeraty oraz sprzedaży indywidualnej a także poprzez specjalistyczne firmy księgarskie. Jego nabywanie ułatwia zainteresowanym e-księgarnia prowadzona przez Bibliotekę Uniwersytecką.

Pierwszy tom nowej edycji przygotowany był wyłącznie siłami pracowników Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. Sytuacja uległa zmianie już w tomie drugim, w którym 30% artykułów opublikowali autorzy spoza macierzystej instytucji (wśród nich zagraniczni – artykuł przekazała redakcji pracownica partnerskiej Biblioteki Uniwersyteckiej w Leeds w Wielkiej Brytanii). Podobna tendencja utrzymywała się w następnych latach. Trzeci, czwarty i piąty tom zachował te same proporcje składu autorów. Teksty do rocznika napisali też wówczas przedstawiciele kolejnych bibliotek partnerskich: Biblioteki Fundacji Martina Optz'a oraz Państwowej i Uniwersyteckiej Biblioteki w Aarhus. Pomiędzy rokiem 2003 (nr 7) i 2005 (nr 9) udział autorów zewnętrznych był już większy - średnio 50%. Wskazane tomy zawierają też teksty autorstwa pracowników z dalszych zaprzyjaźnionych bibliotek zagranicznych: Książnicy Morawskiej w Brnie, Biblioteki Uniwersyteckiej w Bayreuth i Biblioteki Uniwersyteckiej w Bambergu. Tom zamykający pierwszą dekadę nowej edycji miał ponownie nieco mniejszy udział autorów zewnętrznych. Zmieniło się to jednak na korzyść w latach kolejnych (2007 – 2009), gdzie on wyniósł około 45%. W 2007 roku

zaprezentowała się kolejna biblioteka akademicka z zagranicy: Biblioteka Europejskiego Uniwersytetu Viadrina z Frankfurtu nad Odrą. W ciągu trzynastu lat, które minęły od czasu wznowienia rocznika, na jego łamach ukazało się 181 tekstów w działach Artykuły i Miscellanea. Publikacje te, samodzielnie lub z współautorami, przygotowało 194 autorów. Kim są autorzy *Biblioteki*? Wśród nich były 24 osoby z tytułami profesorskimi i 42 doktorów. Większość z nich to pracownicy dużych naukowych bibliotek akademickich. Kolejną pod względem wielkości grupę autorów stanowią pracownicy instytutów informacji naukowej i bibliotekoznawstwa (z wielu ośrodków w kraju) w naturalny sposób interesujący się poruszaną w czasopiśmie problematyką. Zauważalną część przekazujących teksty do *Biblioteki* stanowiły osoby związane z Zakładem Systemów Informacyjnych Instytutu Językoznawstwa UAM. Wśród autorów znajdziemy także pracowników instytutów filologii polskiej, historii, archiwów państwowych, muzeów, bibliotek publicznych o statusie naukowym, dużych bibliotek pedagogicznych i bibliotek i archiwów Polskiej Akademii Nauk. Swoich sił na łamach *Biblioteki* próbowali także doktoranci. Wartym odnotowania jest fakt, że w 2000 roku zgody na publikację swojego wykładu wygłoszonego w Bibliotece Uniwersyteckiej udzielił Andrzej Szczypiorski.

Misja czasopisma jest jasno określona. Punktem wyjścia jest założenie, że duża, posiadająca bogate zasoby własne, wysoko wykwalifikowaną kadrę i znaczny dorobek naukowy biblioteka uniwersytecka powinna posiadać czasopismo naukowe. Wydawany w Poznaniu rocznik jest miejscem, gdzie publikować mogą nie tylko bibliotekarze, ale także pracownicy naukowcy i nasi czytelnicy - i to jak wspomniano nie koniecznie związani z macierzystą uczelnią. Wręcz przeciwnie, dla jakości czasopisma ważne jest, aby krąg autorów poszerzał się o teoretyków i praktyków z innych ośrodków. W ten sposób rocznik przyczynia się do ich rozwoju naukowego z jednej strony. Z drugiej natomiast wykorzystywane są zainteresowania potencjalnych autorów szeroko rozumianymi zasobami bibliotek, które dzięki ich pasjom są obiektem badań i wiedza o nich dociera do szerokiego grona zainteresowanych użytkowników. *Biblioteka* jest też platformą wymiany poglądów na problemy nurtujące środowisko bibliotekarskie oraz źródłem wiedzy o nowych rozwiązaniach i doświadczeniach polskich i zagranicznych bibliotek naukowych. Równocześnie faktem jest, że kierownictwu Biblioteki Uniwersyteckiej zależy na rozwoju naukowym kadry własnej. Redakcja czasopisma inspirowała pracowników, potencjalnych autorów, do prezentowania na łamach rocznika zasobów księżnicy, nie tylko, choć w dużym stopniu zbiorów specjalnych, zabytkowych i unikatowych, ale także rezultatów ich innych badań naukowych, często

związanych z podjętymi tematami rozpraw doktorskich czy realizowanymi badaniami własnymi, prowadzonymi zajęciami dydaktycznymi.

Tematyka poruszana w poszczególnych tomach nowej edycji *Biblioteki* jest w określonych ramach urozmaicona. Materiały, prezentowane w dziale **Artykuły** dotyczą historii książki i bibliotek, dziejów drukarstwa, stanowią omówienia najciekawszych kolekcji bibliotecznych, przedstawiają sylwetki wydawców, bibliotekarzy, drukarzy i księgarzy. Ważnym tematem tego działu są sprawy związane z zadaniami i problemami bibliotekarstwa współczesnego: bibliotekami cyfrowymi i repozytoriami, pozyskiwaniem środków pozabudżetowych a także organizacją pracy i zarządzaniem bibliotekami. Artykuły podejmują także problematykę związaną z gromadzeniem, opracowywaniem, przechowywaniem i konserwacją zbiorów bibliotecznych i informowaniem o tych zasobach z szerokim uwzględnieniem tematu informacji elektronicznej.

Dział kolejny, **Miscellanea** ma za zadanie prezentację najciekawszych zabytków z zasobów bibliotek, związanych z tym ciekawostek i odkryć, zamieszcza artykuły przyczynkarskie poruszające interesujące środowisko zagadnienia, a także przedstawia partnerskie biblioteki zagraniczne.

W 2008 roku *Biblioteka* wzbogacona została o nowy dział: **Przekłady**. Celem tej inicjatywy jest przedruk najbardziej interesujących artykułów z wiodących, zagranicznych czasopism bibliotekarskich w przekładzie na język polski – oczywiście zawsze wcześniej uzyskujemy zgodę na tłumaczenie i druk tekstu w naszym roczniku.

Od początku nowej edycji istnieją natomiast działy **recenzji i sprawozdań rocznych** Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu (oddzielnie Biblioteki Uniwersyteckiej i bibliotek wydziałowych w systemie biblioteczno-informacyjnym Uniwersytetu im. A. Mickiewicza w Poznaniu). Wydaje nam się, że zamieszczanie sprawozdań rocznych świadczy o otwartości placówki, a publikowanie ich może stanowić nie tylko materiał dokumentacyjno-informacyjny, ale ciekawy materiał porównawczy dla pracowników innych bibliotek naukowych w Polsce.

Wyjątkowa na tym tle jest *Biblioteka* 6(15) z 2002 roku. Przypadał wówczas jubileusz 100-lecia gmachu Biblioteki Uniwersyteckiej i realizowanej przez budynek funkcji bibliotecznej. Celowo, specjalny rocznik poświęcony został dziejom Biblioteki przy ul. Franciszka Ratajczaka w Poznaniu. Część tomu zawierająca artykuły przybliżyła historię powstania Kaiser-Wilhelm-Bibliothek, sylwetkę jej dyrektora, zbiory, echa faktu utworzenia w Poznaniu niemieckiej biblioteki w polskojęzycznej prasie wielkopolskiej. W dalszym ciągu

przedstawione zostały początki Biblioteki Uniwersyteckiej towarzyszące Wszechnicy Piastowskiej, a nieco później Uniwersytetowi Poznańskiemu i dziejom jej księgozbiorów. Kolejną nie mniej ważną część jubileuszowego tomu stanowiły reedycje materiałów dotyczących pierwszych lat działalności Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. Następny tom 7(16) został wzbogacony o CD-rom, zawierający prezentację multimedialną poświęconą historii i dniowi dzisiejszemu Biblioteki.

Redakcja rocznika za regułę przyjmuje nie publikowanie zeszytów monograficznych. Redakcję satysfakcjonuje fakt, gdy w kolejnych zeszytach zamieszczone są 2-3 artykuły dotyczące określonej, jednolitej tematyki. Nie przewiduje się jednak przygotowywania numerów w całości poświęconych jednemu zagadnieniu, tematowi czy nawet szerzej jednolitej problematyce.

Kolorystyka okładki aktualnej edycji *Biblioteki* przez pierwsze dziesięć lat utrzymywana była w barwie jasnej zieleni ze zdjęciem lub graficznym wyobrażeniem gmachu Biblioteki Uniwersyteckiej. Kolejne dziesięciolecie rozpoczęto zmianą kolorystyki. Obecnie okładka jest w kolorze czarnym, a w owalnej przestrzeni na środku umieszczane jest zdjęcie czy lub przedstawiająca np. ciekawy zabytek ze zbiorów bibliotecznych lub interesujący element architektury zabytkowego gmachu uniwersyteckiej księżnicy. *Biblioteka* ukazująca się w latach 1960 - 1970 posiadała natomiast jednolicie kremową okładkę z tytułem wydrukowanym czcionką w kolorze czarnym.

Redakcję czasopisma stanowi zespół pracowników naukowych Biblioteki Uniwersyteckiej w Poznaniu. Od początku ukazywania się nowej edycji *Biblioteki* (1997) redaktorem naczelnym rocznika jest dr Artur Jazdon a sekretarzem redakcji dr Aldona Chachlikowska. Wydanie rocznika, którego nakład oscylował w ostatnich latach w granicach 300 egzemplarzy, finansowane jest z budżetu Biblioteki Uniwersyteckiej.

W 2007 roku *Biblioteka* umieszczona została na liście czasopism punktowanych MNiSW. Autor publikujący w naszym roczniku uzyskuje 6 punktów¹. Jest to dużym sukcesem rocznika, na który złożyły się wymienione w tekście elementy mające uczynić z niego tytuł ogólnopolski, o wysokim poziomie merytorycznym, spełniającym także wymogi formalne stawiane przed tytułami z „wysokiej półki”. Kolejnym działaniem, które może według

¹ Warto przypomnieć, że w grupie czasopism z zakresu bibliotekoznawstwa i informacji naukowej 9 punktów otrzymują autorzy za publikację na łamach *Przeglądu Bibliotecznego* oraz *Roczników Bibliotecznych*, a 6 punktów (poza *Biblioteką*) na łamach 6 czasopism, m.in.: *Rocznika Biblioteki Narodowej*, *Zagadnień Informacji Naukowej*, *Praktyki i Teorii Informacji Naukowej* oraz *Kwartalnika Polskiego Towarzystwa Informacji Naukowej*.

redakcji podkreślić rangę czasopisma będzie próba zgłoszenia go do rejestracji w międzynarodowym czasopiśmie abstraktowym z dziedziny bibliotekoznawstwa i informacji naukowej.

Dziesięć lat nowej edycji *Biblioteki* bardzo szczegółowo podsumował w artykule opublikowanym w *Rocznikach Bibliotecznych* profesor Andrzej Mężyński². Wiele z tych cennych uwag wzięto pod uwagę przy pracy nad kolejnymi tomami.

² Andrzej Mężyński, Dziesięć lat poznańskiej „*Biblioteki*” (1997-2006), *Roczniki Biblioteczne*, Rok LII, 2008 s. 215-228.